

(Eino Sakari Yrjö-Koskinen, Uskonnoton siveys-oppi. *Vartija* 1/1906, 19–23.

Julkaistu uudelleen kokoelmassa *Siveysoppi ja uskonnonopetus. Katsomus-, koulutus- ja kulttuuripoliittinen kiista 1900-luvun alussa*. Toim. Tuukka Tomperi. *Filosofia.fi*, Eurooppalaisen filosofian seura ry, Tampere 2013. <<http://filosofia.fi/siveysoppi>>)

Eino Sakari Yrjö-Koskinen

Uskonnoton siveys-oppi.

Ranskalainen aikakauslehti »Revue» on äsken yrittänyt luoda valoa tähän pulmalliseen kysymykseen, kuulustamalla usean kirjailijan ja tiedemiehen ajatusta asiassa ja painattamalla saapuneet vas-

19

taukset semmoisinaan, sekä tehden lopuksi lyhyen yhteenvedon eri ajatussuunnista. Kysymystä ei suinkaan voi pitää erin uutena, kaikkein vähimmin Ranskassa, missä valtion kouluissa jo kauan on uskonnon asemesta opetettu siveys-oppia. Kaikkiällä, yksin meidänkin syrjäisessä maassamme, se jo vuosikautia on tuntunut ilmassa, pääasiallisesti siinä muodossa, että kristin-opista omistetaan tämän siveys-ohjeet, samalla kuin sen dogmallinen puoli vanhentuneena hyljätään. Mutta tuskin kukaan siltä saattanee väittää, että kokemus tai ajattelu olisi puheen-alaisessa asiassa tähän päivään saakka mitään ratkaisevaa sanonut. Nähtävästi eivät arv. kirjoittajatkaan puolelta tai toiselta katso voivansa vedota kokeiden tuloksiin ja yleispätevän kokemuksen todistuksiin, jonka vuoksi heidän lausuntonsa liikkuvat enemmän tahi vähemmän sitomattoman aateskelun aloilla. Lukijoitamme epäilemättä huvittaa lyhyt selonteko tästä omituisesta pohtelusta.

Jätämme tietysti kokonaan siksensä ne vastaukset joissa suoraan tunnustetaan epävarmuutta kysymykseen nähden. Sen sijaan kuulkaamme ensin, mitä niillä on sanomista jotka ovat päätyneet siihen vakaumukseen, että Jumalaa ei laisinkaan tarvita siveellisyyden ja siveellisen ilmakehän luomiseen. Jotkut heistä, kuten tunnettu kirjailija Anatole France, käsittelevät kuitenkin kysymystä niin pintapuolisesti, ett'ei tosiaan olisi kannattanut saattaa heidän mietteitään julkisuuteen Jos siveellisyydellä ymmärretään ainoastaan ulkonaisia tapoja, joita sitte lakipykälät julkilausuvat ja samalla vahvistavat, niin eipä varmaan vaadita pitkää toteennäyttöä vakauttamaan ketä hyvänsä, että ilman Jumalata hyvin tullaan toimeen. Ihmisessä ja koko yhteiskunnassa vallitseva itsensä säilytysvaisto riittää aina rakentamaan ja ylläpitämään jotakin järjestystä, ja yksin tämäkin seikka jo voi selittää sen yleisen ilmiön, että nurjimpien kumousten jälkeen järjestys yhä uudelleen palajaa. Vaan enimmäkseen niistä jotka tuota »jumalatonta» siveys-oppia pitävät mahdollisena, käsittävät

asiaa toki syvemmältä. He arvelevat, että mainittu itsensä säilytysvaisto saattaa yksityisessä ihmisessä ja vähitellen kokonaisissa yhteiskunnissa varttua järjelliseksi vakaumukseksi, ja tämä tietää silloin samaa kuin sisäinen velvollisuuden tunto. Mikä ennen oli pelkkää tottumusta taikkapa rankaistuksen pelosta johtunutta pakkoa, se näin, järjen harkinnan avulla, muuttuu sisäiseksi mielenlaaduksi, mikä juuri on siveellisyyttä. Tätä näkökantaa — n. s. positivistisen filosofian, etupäässä ranskalaisen filosofin Auguste Comten ja englantilaisen Herbert Spencerin opettamaa — edustavat vas-

20

tauksissaan m. m. sosiologit Durkheim ja Fourniere. Sanaa »järki» tosin käsitetään väliin niin väliin näin; jopa muutamat, kuten kuuluisa, äsken manalle mennyt maatiiteilijä Elisee Reclus, lausuvat suoraan, että pelkkä kylmä järki ei riitä luomaan siveellistä mielialaa, vaan vaatii avukseen tunnetta (mitä sillä tarkoitetaan, ei käy täysin selväksi). Yksi joukosta vihdoin, kuuluisa tiedemies M. Berthelot, huomauttaa, mikä suuri merkitys tieteellisellä työllä, totuuden etsintänä, jo semmoisenaan on tunnollisuuden, siveellisen mielialan luomisessa. Kaikki yksimielisesti vakuuttavat, että uskontojen opit, jos koskaan ovat kyenneet luomaan siveellisyyttä, eivät ainakaan enää siihen kykene, koska yhä enemmän menettävät vaikutusvaltansa ihmisten mieliin. Opettamalla tulevaa rankaistusta tahi palkintoa ne sitäpaitsi antavat, siellä missä niitä vielä uskotaan, väärän suunnan siveellisille käsityksille, kehoittaen yksityistä ihmistä asialle aivan vieraiden vaikuttimien nojalla tekemään hyvää ja välttämään pahaa. Ja vaikkapa myöntäisikin olleen aikoja, jolloin oppi rankaisevasta ja palkitsevasta jumalasta saattoi pitää joukkoja kurissa ja siten edistää yhteiskunnan ja valtion koossa-pysymistä, ei semmoisella enää nykyään ole mitään merkitystä. Jos ei sosiaalisten vaistojen ja vakaumusten pohjalla syntynyt siveellisyys kykene hallitsemaan yksilöiden itsekkäitä himoja, ei yhteiskunnilla ole mitään säilymisen toiveita. —

Ainoastaan pieni vähemmistö vastauksien lähettäjistä on sitä mieltä, että siveellisyys ilman Jumalata, vaikka se erikoistapauksissa voisikin toteutua, ei jaksa estää ihmiskunnan paljostoa siveellisesti raaistumasta. Kulkaamme, mitä yksi heistä, Anatole Leroy-Beaulieu, asiasta lausuu:

»Siveellisyys ilman Jumalaa eli *maallikkosiveellisyys*, kuten sen hartaimmat levittäjät sitä nimittävät, osoittaa usein kaksinaista alemmuutta kristillisen, uskonnollisen siveellisen rinnalla. Se on tätä alempi laadultaan; se on tätä alempi myöskin käytännöllisen tehon ja vaikutuksen puolesta.»

»Se on tätä alempi laadultaan; sen ihanne on matalampi. Tuo huomataan jo useissa siveys-opin opettajissa jotka sanovat vapauttavansa siveellisyyden Jumalasta ja kristillisistä perimäopeista. Osoittautuakseen muka inhimillisemmäksi, ollaksensa muka luonnon-omaisempi tahi rikkoakseen loputkin välit uskonnollisen lihankidutuksen kanssa, heidän maallikkosiveellisyytensä kovasti alentaa hyveen tasapintaa siitä mitä kristillinen siveellisyys vaatii. Tämä pyrkimys ilmenee kaikessa mikä koskee aistillisuutta, tunteen puhtautta ja sukupuoli-

21

seikkoja. Saattaa jo sanoa, että tällä lähisuhteisella alalla, joka on niin tärkeä yksilön ja yhteiskuntain siveelliselle elämälle, monen vapaa-ajattelijan siveys-ihanne on kristin-uskon ihannetta ilmeisesti alempana. Monet noista vapaa-ajatteliijoista eli, jos suvaitsette sanoani, noista vapaa-siveellistäjäistä, pyrkii tunnustamaan, vapaan yhdistymisen nimellä, täyttä vapautta sukupuoliväleissä. Mihin semmoinen siveellisyys veisi avion, perheen, kainouden ja siivot tavat, ei luullakseni kaivanne pitempää todistelua. »

»Että jumalaton siveellisyys, joka ei riipu mistään uskonnollisista tahi metafysillisistä käsityksistä, saattaa johtua moisiin päätelmiin, jotka ihmissuvulle tietäisivät taantumusta eläimellisyyteen, sitä ei saa kummeksia. Siveellisyys joka ei riipu mistään dogmauskosta, on olennaisesti suhteellista siveellisyyttä; siitä sopii kiistellä) sitä käy muuttelemisen, epäminen. Vaan tuopa seikka, että siveellisyys siirtyy ehdottomuuden alalta suhteellisuuden alalle, ei tiedä yksin sille itselleen jonkinlaista rappeutumista; se riistää siltä myöskin käsky-valtiaan tehon. Skeptisismi (epäilystely) käy siveellisten uskomusten kimppuun yhtä hyvin kuin uskonnollistenkin; se leikkelee ne vuorostaan palasiksi, sillä seurauksella että toisten ihmisten ylpeys, toisten itsekkyyks niistä tuskin mitään jälkeä jättävät, ja että useat aikalaisistamme, Nietzschen malliin, jo tunnustavat hiljaa, jos eivät rohkene sitä tehdä ääneen, että siveellisyys, kuten uskontokin, ei muuta ole kuin taika-uskoa joka kelpaa vain rahvaalle.»

Ja kirjoittaja lisää: »Ei sitäpaitsi riitä yksityisille ihmisille enempi kuin kansoillekaan, että on korkeita siveellisiä ihanteita: he tarvitsevat myöskin voimaa noiden ihanteiden toteuttamiseen. Vaan juuri uskonnolliset vakaumukset, usko Jumalaan ja tulevan elämään, tapa rukoilla, jopa kirkonkäyntikin tarjoovat heikolle ihmisluonnolle apuneuvoja, joita kokonaan puuttuu Jumalaa ja uskonnollista vahvistusta vailla olevalta siveellisyydeltä.» –

Onhan tuo oivallisesti sanottua. Mutta ilmeisesti voivat toisella kannalla seisovat tunnustaa lausunnon pätevyyttä vain sillä edellytyksellä, että Jumalaa yleensä lainkaan on ja että eritoten kristin-uskon oppi synnistä ja armosta on tosi. Tätä kuitenkin juuri kielletään, vieläpä joskus intohimoisesti. Kuvaavana tässä suhteessa otettakoon seuraava kohta Octave Mirbeau vastauksesta: »Uskonnot eivät koskaan ole perustaneet siveellisyyttä; ovatpa perustaneet siveellisyyden vastakohtaan, ne kun kaikki rakentavat valeelle ja petkutukselle, ja kun katalimman ilkimyksen ei tarvitse muuta kuin sekuntia ennen kuolemaansa katua saadakseen Jumalan puolelta isällisen

22

vastaan-oton ja päästäkseen taivaan iäisiin iloihin. Niin kauan kuin jumalia maanpäällä on, ei ole siveellisyyttä; onhan vain siveellisyyden ulkokulmaa.» —

Mikä noissa lausunnoissa enimmin kummastuttaa, on täydellinen käsityksen puute siitä perinpohjaisesta uudistustyöstä jota kristin-oppi pyytää ihmishengessä saada aikaan, ensin herättämällä omantunnon ja sitte sytyttämällä uutta elämää Jumalassa, uskon kautta hänen Poikaansa. Että kristillinen usko on siveellisyydenkin alalla uuden

luomista, eikä vanhan parantamista, sitä nähtävästi ei älytä.* Eipä niin ollen myöskään sovi ihmetellä, että taivas ja helvetti ilman muuta ymmärretään ulkonaisiksi tiloiksi, koneellisiksi ja mielivaltaisiksi asioiksi. Yksin nekin jotka katsovat uskonottoman siveellisyyden, ainakin suureen paljostoon nähden, mahdottomaksi, eivät puolella sanalla mainitse semmoista, ei varsin harvinaista ilmiötä, että henkilö joka kaiken ikänsä mitä tarkimmalla tunnollisuudella on täyttänyt velvollisuutensa ympäristöönsä, yhteiskuntaa ja kirkkoa kohtaan, yhtäkkiä alkaa nähdä koko siveellisyytensä ihan toisessa valossa, muuttuu omissa silmissään olennoksi jossa ei mitään hyvää asu, pitää kulunutta elämänsä yhtenä ainoana suurena harhapolkuna ja löytää lepoa vasta »ristin sanassa«. Hulluutta kai. Mutta kun se tapahtuu muuten varsin järkevissä ihmisissä, sopisi kyllä tieteinkin kiinnittää siihen jotain huomiota. Sama »Revue» joka on julkaissu noiden, ajan sivistyksen korkeimmalla asteella seisovien kirjailijain ja tiedemiesten vastaukset, kertoi lukijoilleen muutamia kuukausia aikaisemmin Walesin hengellisestä herätysliikkeestä suurenmoisine siveellisine seurauksineen. (K. »Wartija» 1905, huhtikuun vihko). Ei tästä nyt, puhuttaessa uskonottomasta siveellisyydestä, kuulu ainoatakaan sanaa.

* Samaa astuu myöskin näkyviin Th. Reinin kirjoituksessa kirkon siveellisistä ihanteista («Walvojan» juhla-julkaisussa). Kirkko on kaikkina aikoina sisältänyt suunnattoman määrän ihmisellistä huonoutta; sitä paitsi alituisesti sekaantunut asioihin jotka eivät sen tehtävään kuulu, ja niin tulee kait aina vastakin olemaan. Sen mukaan ei saa päättää kirkon siveellisistä ihanteista, varsinkaan sen jälkeen kun se, protestanttisena kirkkona, on päässyt selville siitä, että kaikki oppi ja elämä on arvosteltava Jumalan sanan mukaan. Kirkon siveellisetkin ihanteet ovat silloin samat jotka kirkon perustaja hyväksyi: rakasta Jumalaa yli kaiken ja lähimmäistäsi yhtä paljo kuin itseäsi. Tämä, on kyllä, tarpeeksi korkeata, Se on samaa kuin uusi syntymys.